

Марчук К.А. Наративне дослідження базової життєвої позиції студентів – майбутніх соціальних працівників. / К.А.Марчук, Л.О. Котлова, А.І. Литвинчук // Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Умань, 12 жовтня 2018 р) / [ред..кол. Коляда Н.М. та ін..]. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. – С. 102 – 103.

К. А. Марчук

Л. О. Котлова

А. І. Литвинчук

Наративне дослідження базової життєвої позиції студентів – майбутніх соціальних працівників.

Термін «життєва позиція особистості» уперше знаходимо у А. Адлера, який визначив її як головну рушійну силу і умову психічного і соціального розвитку людини. Вчений розглядав людину не тільки як щось центральне саме по собі, але і як частину більшої єдності – сім'ї, кола друзів і знайомих, суспільства, людства загалом. Особливості життєвої позиції систематизують та спрямовують мотиви діяльності, регулюють поведінку, передбачають рівень активності, а також визначають спрямованість людини. Життєва позиція регулює процес ефективного використання людиною своїх здібностей, знань та вмінь.

Дослідження становлення життєвої позиції особистості у різних аспектах здійснювали К. О. Альбуханова-Славська, Б. Г. Ананьєв, Е. Берн, Л. І. Божович, Р. М. Грановська, І. М. Макаров, В. М. Марков, С. А. Прядко, С. Л. Рубінштейн, Л. В. Сохань, Т. М. Титаренко.

Вчені розглядали життєву позицію як особливу внутрішню установку, спрямованість на певну лінію поведінки, в основі якої лежать світоглядні, моральні, психологічні якості особистості, та яка відображає суб'єктивне ставлення особистості до суспільства. Це передусім спрямованість інтересів особистості у провідних сферах діяльності - праці, спілкуванні, пізнанні.

Актуальним залишається і подальше дослідження поняття «життєва позиція», зокрема – у прикладному аспекті. Вважаємо, продуктивним методом

дослідження тут може стати наративний. Він дозволяє розглянути життєві позиції молодих людей через їхні життєві історії, працюючи не лише безпосередньо з особистістю, а й через текст. Наративний метод використовує оповідальну природу людської поведінки, тобто характер взаємодії людини з власним досвідом через оповідання про нього, оскільки особистість не лише розуміє себе за допомогою мови, а й конструює себе у мовленні.

На базі Житомирського державного університету Ім. І. Франка впродовж 2017-2018 рр. було проведено наративне дослідження із визначення базової життєвої позиції студентів 1-4 курсів спеціальності «Соціальна робота». Вибірку склали 180 студентів.

Проінтерпретувавши студентські наративи, піддавши їх процедурі контент-аналізу, помічаємо стійку закономірність: життєві історії досліджуваних із позитивним ставленням до подій свого минулого ілюструють чітку сформовану базову життєву позицію особистості. Кожна ситуація, навіть досить травматична, сприймається як цінний життєвий досвід, матеріал для формування, гартування характеру, як ресурс для подальших життєвих звершень, як будівельний матеріал для світоглядної призми, базової життєвої позиції. Наративи досліджуваних із негативним ставленням до попереднього життєвого досвіду, як не дивно, також свідчать про сформованість у їх авторів базової життєвої позиції. Однак події минулого тут сприймаються критично, часто негативно, досить емоційно. Вони визнаються значимими та такими, що вплинули на подальший розвиток життєвого шляху. Однак досліджуваний робить певні висновки, сприймає попередні події як життєвий урок, нехай і не надто приємний, і чітко і детально планує майбутнє, здійснює таку собі «роботу над помилками», ілюструючи досить чітку життєву позицію.

Натомість наративи емоційно-нейтрального типу є виразниками несформованої, незрілої життєвої позиції, оскільки події минулого життя у межах наративу не аналізуються, не деталізуються, а лише констатуються як факт. Крім того, емоційні, травматичні події минулого, які, безперечно, є значимими для формування життєвого досвіду, опускаються, не вводяться до

нарративу. Такі тексти не ілюструють авторського ставлення до наратованих подій, у них відсутні висновки та умовиводи щодо пережитих ситуацій і планів на майбутнє. Дещо схожу ситуацію виражають автонаративи амбівалентного типу. Вони демонструють ситуацію двоякого ставлення автора до пережитих подій, що свідчить про незрілість світоглядних позицій, базової життєвої позиції. Досліджувані наводять певні події свого життя, однак не фіксують їх, не означають, а піддають сумніву. Їм важко визначитись щодо власного ставлення до наратованих ситуацій, їхнього впливу на події минулого життя та можливих наслідків для майбутнього.

Отже, результати дослідження свідчать, що у студентському середовищі ВНЗ усе ще є особи із несформованою базовою життєвою позицією. Враховуючи, що випускники спеціальності «Соціальна робота», отримавши диплом про вищу освіту, працюватимуть у соціальній сфері, спрямованій на задоволення соціальних запитів суспільства, програма підготовки фахівців у ВНЗ має враховувати аспект особистісного зростання, у тому числі – формування базової життєвої позиції.

Список використаних джерел

1. Альбуханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Альбуханова-Славская. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
2. Брагіна Н.В. Життєва позиція як предмет психологічного аналізу [Електронний ресурс] Н. В. Брагіна. – Режим доступу: [http:// www.vuzlib.com](http://www.vuzlib.com).
3. Чепелева Н. В., Яковенко Л. Ф. Теоретические положения нарративной психологии. - Психологічна герменевтика / За ред. Н. В. Чепелевої. – Київ, 2001. – С. 63-75.